

HAKİKAT, ADALET HAFIZA: Deneyimler, Tanıklıklar, Arayışlar

4-5 Aralık 2010,
Cezayir Toplantı Salonu, İSTANBUL

TOPLANTI HAKKINDA

Yaklaşık bir yıldır yürütmekte olduğumuz “*Sivil Toplumun Kürt Sorununun Çözüm Sürecine Etkin Katılımı için Kapasite Geliştirme*” adlı projenin atölye çalışması 4-5 Aralık 2010 tarihlerinde İstanbul’da Cezayir Toplantı Salonu’nda gerçekleşti. Detaylarını web-site’imizde bulabileceğiniz “*Hakikat, Adalet, Hafıza: Deneyimler, Tanıklıklar, Arayışlar*” başlıklı toplantıda birinci gün Arjantin Hukuki ve Sosyal Çalışmalar Merkezi’nden Gaston Chillier, New York Üniversitesi’nden Louis Bickford ve Hırvatistan’dan Documenta adlı kuruluştan Vesna Terselic hakikat komisyonları, belgeleme ve yargılamalar; anmalar, anıtlar ve müzelerin, geçmişle hesaplaşma ve adaletin tesisindeki rolüne dair deneyimlerini aktardılar. Türkiye’den sivil toplum kuruluşları, aktivistler, akademisyenler ve medya temsilcilerinin katıldığı toplantı ikinci gününde bu konulara odaklanan atölye çalışmalarıyla devam etti. Proje kapsamında oluşturduğumuz geçmişle yüzleşme alanına ilişkin kaynakların bulunduğu web-site’imize buradan ulaşabilirsiniz: www.hakikatadalethafiza.org

TOPLANTI ÖZETİ

1.GÜN

A. Açılış – Meltem Aslan

Toplantı, Proje Koordinatörü Meltem Aslan’ı, açılış konuşmasıyla başladı. Aslan, proje hakkında yaptığı bilgilendirmenin ardından proje kapsamında hazırlanan “Hakikat, Adalet, Hafıza” adlı websitesini de katılımcılarla paylaştı. Bunun ardından, Geçiş Dönemi Adaleti kavramı ve bu kavram kapsamında toplumların geçmişle yüzleşme sürecinde kullandıkları yöntemlerden bahseden Aslan ,hakikat komisyonlarıyla ilgili Güney Afrika’dan bir örnek aktardı. Aslan, bu örneği iki nedenden ötürü paylaştığını söyledi; (a) *Hakikat komisyonlarının sınırlarını bilmek*, (b) *Hakikat komisyonlarının araçlardan yalnızca bir tanesi olduğunun unutulmaması gerektiği*.

Aslan bu girişin ardından kavramın tarihsel arkaplanından bahsetmek suretiyle Geçiş Dönemi Adaleti’nin araçlarına da kısaca değindi; *Cezai Soruşturmalar/ Yargılamalar, Hakikat Komisyonları, Tazminat Programları, Anma Girişimleri, Güvenlik Sektörü Reformu, Toplumsal Cinsiyet Adaleti*.

Aslan, son olarak, projenin hedeflerine tekrar dönerek, Kürt meselesi kaynaklı toplumsal sorunların çözümünde sivil toplumun oynayacağı rolün önemini ve aciliyetini ifade etti. Sırf Kürt meselesinde değil Cumhuriyet tarihi boyunca bir çok dönemde farklı kesimlerin mağdur edildiğini ekledi. Bu mağduriyetlere yönelik kurumsal ve toplumsal umursamazlığın altında yatanın geçmişle yüzleşme, geçmişi anlama, telafi etme ve yargılama pratiklerinin olgunlaşmaması olduğunu belirtti. Dünyanın farklı yerlerinde son 20 yıldır uygulanan mekanizmaların Türkiye'nin geçmişle yüzleşme süreci için de olanaklar sunduğunu söyledi. Bu projenin de bu tespitten hareketle 30 yılı aşkın süredir yaşanan çatışma ortamının sebep olduğu toplumsal sorunlara yönelik çalışmalar yürüten sivil inisiyatiflerin güçlendirilmesi ve Kürt sorununun çözüm süreci ve toplumsal barışın inşasına sivil toplumun daha etkin bir biçimde katılabilmesinin yollarını geliştirmeyi amaçladığını belirtti. Uzun vadede ise bu alanda çalışmalar yapacak bir merkezin kurulmasını planladıklarını belirtti.

B. Proje Bulgularının Sunumu – Seda Altuğ

Ardından Proje Asistanı Seda Altuğ, projenin raporunun bir sunumunu yaptı. Projede, Türkiye'de Kürt Sorunu'nun toplumsal boyutlarıyla ilgili çalışan sivil inisiyatiflerin bir incelemesini yaptıklarını belirten Altuğ, dünya örneklerinin Türkçeye tercüme edilerek web-sitesi aracılığıyla geniş bir kitleyle paylaşılmasını n projenin amaçlarından birdiğeri olduğunu belirtti.

Altuğ, sunumuna önce 2010 yılında Kürt sorununun durumunun bir analizini yaparak başladı. Projenin Kürt Sorununun toplumsal boyutuna odaklandığını belirten Altuğ, "toplumsal boyut" derken sorunun *Temsiliyet, Mağduriyetlerle Yüzleşme ve Telafi ve Ayrımcılık* boyutlarını kastettiklerini belirterek bu kavramları kısaca açıkladı.

Ardından Seda Altuğ, proje kapsamında gerçekleştirilen STK mülakatlarının metodolojisi hakkında bilgi verdi. Mülakatta sorulan soru ve görüşülen kurumları saydı. STK'ların toplumsal çalışma alanlarına göre **Koruma, İzleme, Savunuculuk, Grup İçi Sosyalleşme, Birlikte Yaşama, Aracılık ve Kolaylaştırıcılık, Hizmet, Hukuki, Tıbbi ve Sosyal ve İktisadi** olarak ayrılacaklarından bahsetti.

Bu sınıflandırmanın ardından, Diyarbakır ve İstanbul'da görüşme yapılan STK'ların karşılaştırmalı bir değerlendirmesini yaptı. Her ilin öznel koşulları sebebiyle, Diyarbakır'da koruma, izleme ve savunuculuk; İstanbul'da arabuluculuk, birlikte yaşama gibi yöntemlerin ağırlıklı olduğunu, hizmet alanının da ise her iki şehirde de daha çok hukuk, tıp ve sosyal hizmet ağırlıklı çalışmaların özellikle Kürtlere yönelik yapıldığını söyledi.

Toplumsal alandaki çalışmaların özellikle Diyarbakır'da temsiliyet alanında yoğunlaştığını, fakat bu temsiliyetin dar anlamıyla, yani başta Kürt realitesi olmak üzere farklı etnik grupların varlık ve mağduriyetlerinin devlet ve Türk halkı tarafından kabulü olarak dar anlamıyla anlaşıldığını belirtti. Emek piyasası, yoksulluk gibi alanlardaki temsiliyetin kapsamadığını ve mağduriyetlerin telafisi ve ayrımcılık gibi alanların daha az çalışılan alanlar olduğunu söyledi.

Özdele Kürtlerin çalışma yürüttüğü genel olarak ise tüm muhalif STK'lar devlet ve yargıyla ilişkilerinde zaman içinde değişen oranlarda sorunlar yaşandığına değinen Altuğ, STK'lar arasında ciddi bir işbirliği ve eşgüdüm sorunu olduğunu gözlemlediklerini belirtti. Bu sorunların nedenleri olarak; karşılıklı önyargılar, batı-doğu ilişkilene türleri, yapısal işbölümü, dokümantasyon alanlarında standartlaşmama, somut sorunlarla ilgili yol haritası eksikliği, insan kaynakları ve maddi kaynakların eksikliğine bağlı olarak sürdürülebilirlik Sorunu ve Çalışmaların topluma duyurulma ve paylaşılma konusunda tıkanma yaşandığını söyledi.

Soru-cevap, tartışmalar

Aslan ve Altuğ'un sunumlarının ardından, katılımcılarla bir tartışma oturumu yapıldı. Bu oturumda genel olarak, fon mevzuu, STK'lar arası işbirliği ve kurulması düşünülen merkez hakkında konuşuldu. Katılımcılardan bazıları fon almanın dezavantajlarından bahsederken, tüm katılımcılar maddi kaynak sıkıntısının bir sorun olduğu konusunda hem fikirdi.

Konuşulan konulardan bir diğeri ise Türkiye'deki STK'lar arasındaki işbirliği sorunu ve kurulması planlanan merkezin bu sorunu nasıl aşabileceğiyle ilgiliydi. Bu konuda Aslan, merkezin amaçlarından birinin bu sorunu aşmak olması gerektiğini söyledi. Bunun için ise kendimizi de sorgulayıp, dili ve bakışımızı biraz değiştirmek, kapsayıcı olmak, başka yerlerdeki çalışmalarını da destekleyip, birlikte üretmenin gerekliliğinden bahsetti.. Kurulacak merkezin, üretilmiş bilgileri tekrar üretmek yerine, farklı kurumların ve savaşın ilk elden mağdurlarının oluşturduğu kuruluşların çalışmalarını da içermek, , duyurmaya çalışmak gibi eşgüdüm ve standartlaşma çabasında olacağını belirtti.

C. Hakikat, Belgeleme ve Yargı Süreci, Arjantin- Gaston Chillier (CELS, Buenos Aires)

Gaston Chillier, sunumuna CELS'in tarihini ve çalışmalarını anlatarak başladı. CELS'in 1979'dan beri Arjantin'de demokratik sistemin güçlendirilmesi ve insan haklarının korunması için çalıştığını belirten Chillier, CELS'in, diktatörlük döneminde (1979- 1983), sistemli ve büyük çapta gerçekleşen ihlallere odaklandığını, 1986 yılında başlayan demokrasiye geçiş sürecinde ise hakikat ve adaletin tesisi için çalıştığını belirtti. 90'lı yıllardan itibaren çalışma alanlarını ise, güvenlik güçlerinin gerçekleştirdiği kurumsal şiddet, ifade özgürlüğü, ekonomik sosyal ve kültürel haklar ve göçmenler ve yerliler gibi mağdur insanlara hukuki destek vermek olarak özetledi.

Ayrıca CELS'in 3 farklı ve birbini besleyen müdahale stratejisi belirtti: Siyasi/ Savunuculuk, Araştırma/ Dokümantasyon ve Yasal (ulusal ve uluslararası düzeyde) / dava takibi olduğunu söyledi. Chillier ardından Arjantin'deki hakikat ve adalet sürecini dönemselsel olarak örneklerle anlattı.

CELS' in dosyalarında; gazete kupürleri, diktatörlük ve demokrasi döneminden yasal dosyalar, kurumsal dokümanlar (postalar, anılar, iletişim kayıtları, kurumsal kayıtlar, projeler vs) ve farklı insan hakları örgütlerinin dokümanları bulunduğunu ve CELS'in dokümantasyon'un yanı sıra, aynı zamanda devlet kurumlarının çalışmalarını denetlediğini de belirtti. CELS'in hazırladığı istatistiklerin devlet kurumları ve uluslararası kurumların çalışması üzerinde çok büyük etkisi bulunuyor.

D. Gayri Resmi Hakikat Komisyonları / İnisyatifleri – Louis Bickford (New York Üniversitesi, New York)

Louis Bickford, sunuşuna "hakikati anlatma" kavramının tanımını yaparak başladı. Bu alanın insan hakları mücadelesiyle doğrudan ilişkili olduğunu söyleyen Bickford, hakikat komisyonlarını da kapsayan bu kavramın içerdiği üç ana başlıktan bahsetti.:

- Kanıt Toplama

Bu alanda, hukuk, tarih, gazetecilik gibi bir çok metodun bulunduğunu ve bir çok kaynaktan - dokümantasyonlar, devlet kayıtları, kayıtlar, mahkeme kayıtları ve tanıklıklar – beslendiğini söyledi. Bu alandaki baş edilmesi gereken konunun ise "yanıltar" olduğunu söyledi. Hükümetin, cuntanın yanıltar söylediğini, gerçekleri gizlediğini, dolayısıyla bu alanın bunların açığa çıkarılması çabasını içerdiğini söyledi.

- Ses

Bickford, “ses” adını verdiği bu alanın kanıt toplamaktan oldukça farklı bir alan olduğunu ve burada baş edilmesi gereken konunun “güçsüzlük” olduğunu söyledi. Kanıt toplama alanında mahkemelerin olduğunu ve mahkemelerin “suçlular”la ilgilendiğini belirten Bickford, hikayeni anlatmanın, üstelik hikayeni kendi dilinle ve kendi sesinle anlatmanın bambaşka bir alana işaret ettiğini söyledi. Bickford, kanıt toplama alanında kadınların sesinin kaybolduğunu bu yüzden bu alanda kadınların da hikayelerin anlatabileceğini söyledi.

- “Uyumlu” Hikayeler

Bu alanın üzerinde mutabık olunmuş tek bir hikaye ya da bir çok hikaye üzerinde uzlaşma anlamına geldiğini söyleyen Bickford, burada baş edilmeye çalışılan sorunun “çatışma, anlaşmazlık” olduğunu söyledi. Zor da olsa bu anlaşmazlığı ortadan kaldırıp, birbirine konuşan hikayelerin yaratılması gerektiğinin altını çizdi. . Bu koşullarda önemli olanın insanların tartışabileceği, yeri geldiğinde anlaşıp, yeri geldiğinde anlaşmayağı sosyal alanlar yaratmak olduğunu söyledi. Sosyal alan olmaksızın diyalogun imkânsız olacağını söyledi.

Bickford konuşmasına gayri resmi hakikat girişimlerinden örnekler vererek devam etti.

E. Hakikat, Belgeleme ve Yargı Süreci, Hırvatistan- Vesna Terselic (DOCUMENTA, Zagreb)

Vesna Terselic, benzer bir geçmişle yüzleşme sürecini Hırvatistan’da da yaşadıklarını belirterek konuşmasına başladı. Kurumu Documenta’nın vizyonunun geçmişle yüzleşme yoluyla sürdürülebilir barışı sağlamak olduğunu söyledi. Bu amaca yönelik farklı çalışmalar yürüttüğünü, dokümantasyon ve araştırma alanlarına yoğunlaştığını ve sivil toplum kuruluşlarıyla, hükümet kurumları ve benzer kurumlarla ortak çalışmalar yaptığını söyledi.

Ardından Terselic, Documenta’nın çalışma ve program alanlarından bahsetti. Program alanlarına örnek olarak RECOM’u verdi. RECOM toplumsal Diyalog, geçmişle yüzleşme ve sosyal politikalar alanında sivil toplum kuruluşlarının birleşerek kurdukları bağımsız bir komisyondur. Savaş suçlarını, insan hakları ihlallerini ve kayıpları bölgesel düzeyde araştırabilmek için kurulmuştur. Sırbistan, Hırvatistan, Bosna- Hersek gibi birçok ülkeden üyeleri bulunmaktadır. Bir diğer örneğin ise Commemorative Culture (Hatırlama Kültürü) çalışmaları olduğunu belirtien Terselic, bu çerçevede tarih öğretmenleri, gazeteciler, müze küratörleriyle çalışma gezileri düzenlendiğinden bahsetti. Tarih öğretimi ile ilgili çalışmalar Documenta’nın bir diğer çalışma alanı olduğundan bahsetti. Ayrıca, dokümantasyon alanında kayıplar, sözlü tarih ve insan hakları örgütleri konularında üç ana çalışma yürüttüklerini söyledi.

Soru-cevap, tartışma

Sunumların ardından gerçekleşen tartışma bölümlerinde katılımcıların soruları genellikle Türkiye’nin bahsedilen dünya örneklerinden farkına ilişkindi. Tartışmaya açılan bir diğer konu ise, Türkiye toplumunun büyük bir kesiminin yaşanan savaş ve etkilerine karşı vurdumduymazlığı, hatta bu savaşı desteklemeleriydi. idi. Chillier Kolombiya’nın bu açıdan Türkiye’yle benzerlik gösterdiğini söyleyerek devletin gerillalara karşı savaşının toplum nezdinde destek gördüğünü, ama bu alanda çalışan inisiyatiflerin diyalog için gereken ortam hazırlama konusunda önemli bir rol oynadıklarını belirtti. Bu konuda hükümetin ve medyanın da etkili olabileceğinden bahseden Chillier, toplumun zamana ihtiyacı olduğunu ve bunu hızlandırmanın yolunun bizim gibi düşünmeyenlerle de sabırla diyalog içine girmek olduğunu söyledi. Bunun kolay olmadığını ve sabır istediğini belirtti.

Sorulardan bir diğeri ise devletin suçlu olduğu bir ortamda, uluslararası hukuk kurum ve araçlarının daha etkili olup olamayacağı üzerineydi. Burada Uluslararası Ceza Mahkemesi'ne (ICC) Türkiye'nin hala bağılı olmadığına altı çizildi. Gaston Chillier, o dönemde Arjantin'in de ICC'yi imzalamadığını ama imzalama sürecinin kendisinin demokratikleşme dönemine katkısı olduğunu belirtti.

Ayrıca tartışılan bir başka konu ise bilgilerin toplanması ve yaygınlaştırılması üzerineydi. Bilgilerin toplanması, farklı hakikat anlatılarının birikmesi kadar toplumsallaşması/yaygınlaşmasının da önemli olduğu ve bununla ilgili ne tür yöntemler, öneriler, fikirlerin olabileceği sorusuna cevaben Gaston Chillier, medyanın, yeni medya araçlarının (twitter, facebook) bu konuda çok yardımcı olabileceğini söyledi.

Bu hakikatlerin yaygınlaştığı noktadan sonra birer tüketim maddesi haline gelme tehlikesi bulunduğu dair bir sorunun ardından, Louis Bickford bu konuda şüpheli olmak gerektiğini, karmaşık bir konu olduğunu söyledi. Vesna Terselic ise, önemli olanın şimdilik yaygınlaşması olduğunu, bu ilerde bir sorun olursa onunla da ileride uğraşılması gerektiğini belirtti.

2.GÜN

1.Oturum: Hakikat Komisyonları / Belgeleme ve Yargı Süreci

Moderatör: Özgür Sevgi Göral

Konuşmacılar: Gaston Chillier (CONADEP, Arjantin), Vesna Terselic (Eski Yugoslavya Bölgesel Hakikat Komisyonları)

Oturum, Gaston Chillier'in CONADEP (Kaybedilmiş İnsanlar Hakkında Ulusal Komisyon) hakkındaki kısa sunuşuyla başladı. CONADEP dışında, Latin Amerika'da başka deneyimlerin de olduğunu söyleyen Chillier, Şili, El Salvador, Guatemala, Peru'daki örneklere kısaca değindi. Ardından Latin Amerika ülkelerinde kurulan Hakikat Komisyonlarının bir karşılaştırmasını yaptı. Örneğin, Arjantin'de kayıplar meselesine yoğunlaşıırken, Şili'de daha genel sorunlara değiniliyordu. Peru'da ise hükümet ihlalleri kadar Aydınlik Yol gerilla örgütü de ele alınıyordu. Bunun dışında, komisyonların nasıl kurulduğu ve kimlerden oluştuğunun da önemli olduğunu ve konjonktüre göre değiştiğinden bahsetti. Örneğin komisyonlar, Guatemala gibi uluslararası ya da Arjantin ve Peru gibi ulusal olabilir.

Ardından başlayan soru-cevap bölümünde ise, vurgu Türkiye'de hakikat komisyonlarından beklentinin yüksek olduğu , zira hakikat komisyonlarının bir araç olduğunun unutulmaması gerektiğindeydi. Hakikat komisyonları için dokümanların toplanması konusunda, aslında Türkiye'de sıfırdan başlanmadığı, STK'ların, hak örgütlerinin ve akademisyenlerin birçok çalışma yaptığı belirtildi. Örneğin, mecliste bu konuyla ilgili şimdiye kadar 4 komisyon kurulduğu belirtildi.

Tartışmalarda öne çıkan bir diğerkonu ise, zaman aşımı sorunuydu. Chillier, Arjantin'de de bunun büyük bir sorun olduğunu ama uluslararası ceza hukukundaki gelişmelerin Arjantin'e bu anlamda destek olduğunu belirtti. Türkiye'de de AİHM'in bu davaları ve tanıklıkları kabul ettirebilme gücünün olabileceğini belirtti. Örnek emsal kararlar için www.dplf.org adresine bakılabileceğini ekledi.

Diğerkonu, faili meçhullerin akıbetinin nasıl araştırılabileceği üzerineydi. Chillier, Arjantin'de de failerin bu konuda işbirliği yapmadığını söyledi. Fakat yargı süreçleri ve başka çabalar - örneğin antropolojik adli tıp gibi- çok yardımcı olduğunu söyledi.

Oturumda üzerinde durulan son önemli konu ise kadınların mağduriyetiydi. Terselic, kadınların mağduriyeti için hakikat komisyonlarının en isabetli araç olmayabileceğini kadınların cinsel taciz ve tecavüz deneyimini herkesin önünde anlatmasının kolay olmadığını belirtti. Ayrıca cinsel taciz ve tecavüze uğrayan erkeklerin de bu işkenceleri anlatabildiği uygun bir platformun henüz bulunmadığını ekledi. Chillier ise, Arjantin’de bu konunun ele alınması için 30 yılın geçtiğini söyledi. Terselic son olarak, bu deneyimlerin direk olarak değil ama filmler ve yayınlar gibi yöntemlerle anlatılabileceğini söyledi.

2.Oturum: Anma/ Anıtlar/ Müzeler

Moderatör: Murat Çelikkan

Konuşmacı: Louis Bickford: Dünyadan Örnekler – Bellek Mekanları

Oturum, Murat Çelikkan’ın sunuşuyla başladı. Çelikkan, vicdan anıtlarının toplumsal bellek oluşturma ve dönüştürmede iz bırakan araçlar olduğunu söyledi. Bellek anıtları ile vicdan anıtları arasında fark olduğunu, bellek anıtlarının sadece ihlaller değil, kazanılmış savaşlar veya bireysel trajediler üzerine de olabileceğini, vicdan anıtlarının ise farklı mağdurları anmaya, mağduriyetin hatırasını kalıcı kılmaya yönelik anıtlar olduğunu söyledi.

Louis Bickford, sunumuna neden hatırlarız sorusuyla başladı. Hafızanın seçici olduğunu, herşeyi hatırlayamayacağımızı söyledi. Ardından bellek mekanlarına dair farklı konseptler olduğunu, klasik paradigmanın, erkek kahramanlar, ulus inşa süreci ve kutsal mekanlar olduğunu söyledi.

Bu tip hafıza mekânlarının oluşturulmasında, tüm aktörlerin sürece katılabilmesinin, mekânların tasarlanma ve işletilmesi sürecinde sivil katkılarının önemini altını çizdi. Bunun dışında, anı mekanlarının nasıl oluştuğunda kimin karar verdiğinin ve sonra kimlerin işleyişine dahil olduğunun da çok önemli olduğundan bahsetti. Birçok örnekte mağdurların artık rehber olarak hizmet verebildiğinden bahseden Bickford, bir diğer önemli noktanın ise, bu tür mekanların bazen politik olarak “bir daha asla” mesajı verirken, diğer yandan mağdurların bu olayların nasıl hatırlanmasını istedikleriyle çelişebileceğini, dolayısıyla mağdurların da karar sürecine katılımının çok önemli olduğunu belirtti. Bickford anmalar/anıtlar inşası sürecinde üç yol olduğunu söyledi: Birincisi mekânı olduğu gibi bırakmak, ikincisi başka bir şeye dönüştürmek, üçüncüsü de yeni bir şeyle bağlamak. Bu yollardan hangisinin seçileceğinin çeşitli faktörlere bağlı olduğunu söyledi.

Katılımcılardan resmi itiraf olmasa da bu türden anıtlar için yarışmalar açılmasının bir mücadele yöntemi olabileceği önerisi geldi. Tek tük de olsa Türkiye’de de anma/anıtların örneklerinin olduğundan da bahsedildi.

Son olarak, bu tip durumlarda birbirine konuşan bir söylemin ve temsiliyetin önemi üzerinde duruldu. Ortak yaşanmışlığı anlaştıran bir şekilde olması gerektiğinin altı çizildi.

TARTIŞMA VE DEĞERLENDİRMELER:

Son tartışma oturumunda, öğleden önceki oturumların moderatörleri olan Murat Çelikkan ve Özgür Sevgi Göral oturumlarda konuşulanları özetlediler.

Bunun ardından, Türkiye’de daha önce yapılmış çalışmalar tartışılmaya başlandı. Son 20 yılda 3 önemli komisyon kurulduğundan (Susurluk Komisyonu, Faili Meçhul Cinayetler, Şemdinli Komisyonu) ve bu komisyonlar önemli raporlar yayınlamış olmalarına rağmen bu raporların dikkate alınmadığından ve topluma yayılmadığından bahsedildi. Ayrıca devletin birçok STK ile irtibatta olduğundan, fakat yine Fırat’ın doğusundan gelen bilgilerin dikkate alınmadığından bahsedildi. Önemli olanın bu duyarlılığı Fırat’ın batısına taşımak olduğunun altı çizildi. Bunun ardından, elimizde ciddi veriler olduğundan fakat bunların düzenlenmesi ve formalize edilmesi gerektiğinden bahsedildi.

Ülkede hala insan hakları ihlalleri yaşandığını dolayısıyla hakikat komisyonunun devlet tarafından değil, devletten bağımsız olmasını ve devleti zorlayıcı bir rolü olması gerektiğinden bahsedildi. Ayrıca, vicdan anıtları konusunun yeni ve önemli bir konu olduğu, örneğin boşaltılan köylerden birinin bellek mekânı haline getirilebileceğini önerisi ortaya atıldı. Yine de, anma ve hakikat komisyonları gibi konuların aslında çatışma sonrası sürece ilişkin olduğu, Türkiye’nin bir barış sürecinden geçtiğini ve toplumsal kutuplaşmayla uğraşmamız gerektiğinin de adı çizildi. Bunun için görsel materyalin bir araya getirilmesinin öneminden bahsedildi.

Vurgulanan bir diğer konu ise, bölgedeki çocukların öfkesiydi ve bu konuda ne yapılabileceğiydi. Fırat’ın doğusu ve batısının nasıl birbirini duyar hale getirilebileceği, farklı kesimlere bu sorunun nasıl anlatılabileceği de tartışılan bir diğer önemli konuydu. Aynı siyasi fikri paylaşmayan insanlarla da toplanmak önerisi üzerine tartışıldı.

Ayrıca, basın açıklamaları vs gibi kamuyla paylaşma araçları yerine, daha farklı ve yaratıcı yaygınlaştırma teknikleri (internet, yeni medya araçları gibi) kullanılmaya başlanması gerektiğinden de bahsedildi. İttifakların gerekliliği vurgulandı. Daha çok insana duyuracak yolların öneminden bahsedildi. Bu bağlamda, toplumdaki ciddi ayrışmanın nasıl üstesinden gelinebileceği konuşuldu. Öfkenin de yaratıcı bir tarafa çekilebileceği söylendi. Ayrıca, sabrın çok önemli olduğunun ve bu sürecin kendisinin dönüştürücü bir süreç olduğunun altı çizildi. Ayrıca, konuşmalarda çok bahsedilmese de medyanın rolü ve öneminin altı çizildi.

Eşgüdüm ve dokümantasyon meselesinin bu konuda çok önemli olduğu, derneklerin elinde veri ve birikimlerinin olmasının bizleri sıfırdan başlamadığımızı göstermesi açısından önemli olduğunu fakat bu verilerin hukuki/adli tıp vs. standart bir dokümantasyona ve araştırma diline çevrilmesinin gerekliliğinden bahsedildi.

Kamuoyunda bilgiyi dolaşıma sokmak ile mağduru güçlendirmenin beraber yürümesi gereken süreçler olduğunun altı çizildi. Hakikat komisyonlarının aynı zamanda mağdurları güçlendirmek için de var olmaları gerektiğini vurgulandı.

Son olarak, bu tip toplantıların mücadelede yalnız olmadığımızı hissettirme ve dünyanın birçok yerinde benzeri mücadelelerin devam ettiği hatırlatılarak misafirlere teşekkür edildi.

KATILIMCILAR

Soyad	Ad	Kurum/Ünvan
Aktan	İrfan	Araştırmacı Gazeteci
Altuğ	Seda	Anadolu Kültür
Arman	Ceyhan	Meya- Der
Aslan	Meltem	Anadolu Kültür
Aydın	Yaşar	Toplum ve Hukuk Araştırmaları Vakfı (TOHAV)
Balıkçı	Faruk	Güneydoğu Gazeteciler Cemiyeti
Bektaş	Cemal	Yakınlarını Kaybedenlerle Dayanışma Derneği (Yakay-Der)
Bickford	Louis	New York Üniversitesi
Bilici	Raci	İnsan Hakları Derneği (İHD) Diyarbakır
Bora	Tanıl	Araştırmacı Yazar
Boylu	Müzeyyen	İnsan Hakları ve Mazlumlar için Dayanışma Derneği (Mazlum-DER) Diyarbakır
Camcı	Şerif	Sarmaşık; Yoksullukla Mücadele ve Sürdürülebilir Kalkınma Derneği
Can	Celalettin	78'liler Girişimi
Chillier	Gastón	Hukuki ve Sosyal Çalışmalar Merkezi (Centro de Estudios Legales Y Sociales – CELS)
Çelik	Ayşe Betül	Akademisyen
Çelikkan	Murat	Proje Danışmanı
Çetin	Fethiye	Avukat
Değirmenci Kanat	Hülya	Diyarbakır Kadın Sorunlarını Araştırma Merkezi (DİKASUM)
Ekmekçi	Yiğit	Anadolu Kültür

Elçi	Tahir	Avukat
Erduman	Sibel	Başak Kültür Sanat Vakfı
Genç	Yüksel	Barış Aktivisti
Göral	Özgür Sevgi	Proje Danışmanı
Gürbüz	Nesra	Anadolu Kültür
Gürpınar	Serhat	Adli Tıp Uzmanları Derneği (ATUD)
Güç	Mehmet	Gazeteci
İpekçi	Leyla	Proje Danışmanı
İpekyüz	Necdet	Türkiye İnsan Hakları Vakfı (TİHV) Diyarbakır
Karaca	Banu	Akademisyen
Karahan	Abdullah	Eğitim-Sen Diyarbakır
Karaköse	Nayat	Global Dialogue
Kavala	Osman	Anadolu Kültür
Kaya	Nurcan	Global Dialogue
Kayacan	Gülay	Tarih Vakfı
Kurban	Dilek	Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı (TESEV)
Lipson	Morris	İnsan Hakları Danışmanı
Logan	James	Oak Vakfı
Önen	Yıldız	Küresel Barış ve Adalet Komisyonu (Küresel BAK)
Erdem	İlyas	Göç Edenlerle Sosyal Yardımlaşma ve Kültür Derneği (GÖÇ-DER) İstanbul
Öney	Sezin	Gazeteci

Sarıkaya	Mehmet Emin	Çocuklar Aynı Çatı Altında (ÇA-ÇA)
Sevgi Gör�l	Özgür	Proje Danışmanı
Sinclair- Webb	Emma	Human Rights Watch
Şener	Hürriyet	Türkiye İnsan Hakları Vakfı (TİHV) İstanbul
Tahmaz	Hakan	Türkiye Barış Meclisi
Tanbay	Zeynep	Barış için Sanat Girişimi
Tanrıkulu	Nimet	Barış için Kadın Girişimi
Tanrıkulu	Sezgin	Avukat
Tepe	Ayşe	Başak Kültür Sanat Vakfı
Terşeli	Vesna	DOCUMENTA
Tüylüođlu	Gökçe	Açık Toplum Vakfı
Uçar	Gülten	Türkiye Barış Meclisi
�n�var	�mit	Türkiye İnsan Hakları Vakfı (TİHV) İstanbul
�st�ndađ	Nazan	Proje Danışmanı
Yavuz	Ramazan	Dođan Haber Ajansı Diyarbakır
Yurtsever	Leman	Gözaltında Cinsel Taciz ve Tecavüze Karşı Hukuki Yardım Bürosu
Tosun	Hanım	Yakay-Der
Demir	Velat	Yakay-Der

ANADOLU KÜLTÜR
www.anadolukultur.org